

Inspectie Overheidsinformatie en
Erfgoed
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Toetsingskader opgravingen door universiteiten en hogescholen

Inleiding

Doel

De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed maakt bij de uitoefening van haar toezichttaak gebruik van een algemeen toezichtkader en van toetsingskaders per toezichtveld. Het toezicht richt zich op de belangrijkste risico's als gevolg van onvoldoende naleving van wet- en regelgeving en houdt rekening met de eigen verantwoordelijkheid van instellingen en instanties.

In dit toetsingskader werkt de Inspectie uit hoe zij invulling geeft aan haar toezicht op opgravingen door universiteiten en hogescholen die vrijgesteld zijn van de certificatieplicht.

Wettelijk kader

Het wettelijke kader voor het toetsingskader voor archeologische opgravingen door universiteiten en hogescholen bestaat uit: de Erfgoedwet (Ew) en het Besluit Erfgoedwet archeologie (BEa). Via de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) en de Bijlage hierbij is bepaald welke universiteiten en hogescholen in aanmerking komen voor de vrijstelling van de certificatieplicht.

In Nederland is het doen van opgravingen zonder certificaat daartoe verboden (art. 5.1 lid 1 Ew). Organisaties die archeologisch onderzoek willen uitvoeren kunnen een certificaat aanvragen bij een certificerende instelling. Een dergelijke instelling toetst of de organisatie voldoet aan de vereisten die gelden voor het uitvoeren van archeologische opgravingen; deze moeten op professionele wijze verricht worden. De professionaliteitsvereisten zijn vervat in de zogenaamde *Beoordelingsrichtlijn voor Archeologie* (BRL SIKB 4000) en de bijbehorende *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie* (KNA).

In art. 5.1 lid 2 Ew is aangegeven dat bij AMvB gevallen geregeld kunnen worden die hiervan uitgezonderd zijn. Universiteiten en hogescholen zijn dergelijke gevallen. Zij hoeven geen certificaat te verkrijgen om te mogen graven, omdat zij reeds getoetst worden door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie.

De onderwijsinstellingen zijn echter uitdrukkelijk *niet* uitgezonderd van de eisen aan kwaliteit van archeologisch onderzoek: de richtlijn voor archeologisch onderzoek die ten grondslag ligt aan het verkrijgen van een certificaat is ook op universiteiten en hogescholen van toepassing. Omdat hiertoe geen certificaat is vereist, zijn zij niet onderworpen aan toetsing door een certificerende instelling, maar aan toezicht door de Inspectie (zie ook Nota van Inlichtingen (NVT) bij het BEa).

Daarbij zijn via art. 2.1 lid 2 BEa de artt. 5.4 lid 1 en 2 en 5.6 Ew van overeenkomstige toepassing verklaard op universiteiten en hogescholen die zonder certificaat opgravingen verrichten. Ook dit betekent dat zij in feite bij graafactiviteiten aan dezelfde normen onderworpen zijn als certificaathouders. Zij moeten zich houden aan de diverse meldings- en leveringsplichten t.a.v. vondsten, opgravingsdocumentatie en rapporten (art. 5.6 Ew); moeten tijdens opgravingen handelingen en vondsten registreren, vondsten conserveren en een opgravingsrapport opstellen (art. 5.4 lid 1 Ew); een en ander dient op professionele wijze te geschieden (art.5.4 lid 2 Ew).

BRL en KNA

In de wet is niet precies beschreven wat een professionele werkwijze inhoudt. Er worden wel aanwijzingen gegeven. Voor certificaathouders geldt dat zij op professionele wijze handelen als zij zich houden aan de eisen zoals die gesteld zijn in BRL SIKB 4000 en de bijbehorende protocollen van de KNA. Beide documenten zijn door de beroepsgroep zelf ontworpen en uitgewerkt.

Actorregistratie Archeologie

In de KNA worden archeologische verrichtingen beschreven die voorbehouden zijn aan specifieke actoren. In de BRL SIKB 4000 wordt nader gedefinieerd aan welke competentie-eisen de specifieke actoren moeten voldoen. Voor archeologen is een register opgezet, waarin zij hun actorstatus kunnen laten registreren na overleg van het benodigde bewijs van hun opleiding en werkervaring.

Zij worden dan opgenomen in de zogenaamde 'Actorregistratie Archeologie', een digitaal systeem waarin eenvoudig geverifieerd kan worden of een actor beschikt over de juiste opleidingen en ervaringen.

Conform de BRL SIKB 4000 moeten organisaties die archeologisch onderzoek willen verrichten zich van de actorstatus van medewerkers vergewissen. Ze moeten dit doen door zich te overtuigen van de inschrijving (of aanvraag daartoe) van de medewerker in het register voor archeologen.

Toetsingskader

Onderhavig toetsingskader is gebaseerd op de Ew en het BEa, beide daterend van 1 juli 2016, de KNA-versie 4.1 en de BRL SIKB 4000 versie 4.1 (beiden per 1 juli 2018 de vigerende versie).

Primair wordt uitgegaan van de Ew en de bijbehorende AMvB. Hieruit volgen de normen en criteria. Om te toetsen of aan deze normen en criteria wordt voldaan, zijn indicatoren opgesteld. Deze geven aan hoe de Inspectie de normen en criteria toetst.

In de meeste gevallen zal hiertoe eenvoudigweg verwezen kunnen worden naar de KNA en/of de BRL SIKB 4000, omdat deze ook voor universiteiten en hogescholen verplicht zijn gesteld. In de KNA en BRL SIKB 4000 zijn de normen op gedetailleerd niveau uitgewerkt. Deze uitwerkingen vormen indicatoren; zij worden in onderhavig toetsingskader niet in detail overgenomen. Op die plaatsen waar deze van toepassing zijn, wordt verwezen naar de KNA en/of de BRL SIKB 4000. De Inspectie hanteert bij de inspecties van universiteiten en hogescholen daarnaast een eigen inspectieprotocol, waarin is opgenomen op welke onderdelen uit de KNA en BRL SIKB 4000 geïnspecteerd wordt.

Indeling

In het toetsingskader zijn de normen geordend op de volgende onderdelen:

1. Formele vereisten aan de geïnspecteerde;
2. Art. 5.4 lid 1 Ew: Documentatie-, conserverings- en rapportageplicht;
3. Art. 5.4 lid 2 Ew: Professionele opgravingswijze;
4. Art. 5.6 Ew: Meldings- en overdrachtplichten rapportage, vondsten & documentatie.

Doelgroep

5. Universiteiten en hogescholen die opgravingen verrichten terwijl zij uitgezonderd zijn van het opgravingsverbod (ofwel de certificatieplicht).

Randvoorwaarden voor uitzondering op opgravingsverbod

1 Norm

Het opgravingsverbod in artikel 5.1, eerste lid, van de wet, is niet van toepassing op universiteiten en hogescholen als bedoeld in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, voor zover het opgravingen betreft die zijn verbonden met het onderwijs, bedoeld in artikel 1.3, eerste en derde lid, van die wet.
(art. 2.1 lid 1 BEa)

Universiteiten zijn gericht op het verzorgen van wetenschappelijk onderwijs en het verrichten van wetenschappelijk onderzoek. In elk geval verzorgen zij initiële opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs, verrichten zij wetenschappelijk onderzoek, voorzien zij in de opleiding tot wetenschappelijk onderzoeker of technologisch ontwerper en dragen zij kennis over ten behoeve van de maatschappij.
(art. 1.3 lid 1 WHW)

Hogescholen zijn gericht op het verzorgen van hoger beroepsonderwijs. Zij verrichten ontwerp- en ontwikkelactiviteiten of onderzoek gericht op de beroepspraktijk. Zij verzorgen in elk geval bacheloropleidingen in het hoger beroepsonderwijs, zij verzorgen in voorkomende gevallen masteropleidingen in het hoger beroepsonderwijs en zij dragen in elk geval kennis over ten behoeve van de maatschappij. Zij dragen bij aan de ontwikkeling van beroepen waarop het onderwijs is gericht.
(art. 1.3 lid 2 WHW)

Toelichting: voor universiteiten en hogescholen (conform WHW) gelden wettelijke ingangseisen om uitgezonderd te worden van de certificatieplicht. Zo moet het gaan om archeologisch onderzoek in het kader van het onderwijsprogramma met als doel de competentieontwikkeling van studenten als verplicht praktijkonderdeel (NvT BEa, p. 12) en het archeologisch onderzoek mag geen commercieel karakter hebben (NvT BEa, p. 12). Zonder certificaat zullen onderwijsinstellingen daarom niet offrenen op projecten die in de markt zijn gezet en bij de keuze voor een opgravingslocatie van een onderwijsinstelling laten zij zich niet sturen door Malta-plichtige versturende activiteiten. In alle gevallen waarin onderwijsinstellingen zouden willen deelnemen aan een commercieel aanbesteed project, wordt het voortouw genomen door een gecertificeerd bedrijf, zowel in het offertetraject als in de uitvoering en uitwerking (ARCHON, Code of Conduct).

Criteria	Indicatoren
a) De WHW is van toepassing op de geïnspecteerde universiteit / hogeschool (art. 1.2 sub a WHW).	Dit blijkt uit: 1. De Bijlage behorende bij de WHW.
b) Op de opgraving worden de competenties van de student tot wetenschappelijk onderzoeker of technologisch ontwerper ontwikkeld (universiteit)/ de competenties van de student tot veldarcheoloog ontwikkeld (hogescholen).	Dit kan blijken uit: 1. Het verplichte onderwijsprogramma van de universiteit of hogeschool; 2. Een document waarin de te bereiken leerdoelen van student beschreven staan. 3. Het plan van aanpak van de opgraving. 4. Een beoordelingsdocument waarin staat welke wetenschappelijke werkwijze, onderzoeken en/of technieken een student na afloop (dient te) beheersen. 5. De aanwezigheid van docenten en studenten in het veld.
c) De opgraving heeft geen commercieel karakter.	1. Er is niet gebleken dat een derde als optreedt als opdrachtgever. Dit kan <i>onder</i>

---

meer blijken uit Archweb, persberichten, gesprekken met de uitvoerders of de aanbestedingskalender.

2. Bij samenwerking door een onderwijsinstelling met een gecertificeerd bedrijf is deze laatste penvoerder en aannemer van het gehele project.
-

Documenteer en conserveer ons archeologische erfgoed!

2 Norm

De artikelen 5.4, eerste en tweede lid, en 5.6, van de wet, zijn van overeenkomstige toepassing op de in het eerste lid bedoelde opgravingen.
(art. 2.1 lid 2 BEa)

Een certificaathouder zorgt ervoor dat bij het verrichten van een opgraving de verrichte handelingen en aangetroffen archeologische vondsten worden gedocumenteerd, de vondsten worden geconserveerd en een rapport wordt opgesteld waarin de resultaten van de handelingen zijn beschreven.
(art. 5.4 lid 1 Ew)

Een certificaathouder verricht de opgraving en de overige handelingen, bedoeld in het eerste lid, op professionele wijze.
(art. 5.4 lid 2 Ew)

Toelichting: universiteiten en hogescholen dienen opgravingen aldus op professionele wijze te verrichten. Zij zijn uitdrukkelijk niet uitgezonderd van de eisen aan kwaliteit van archeologisch onderzoek. Bovendien is de richtlijn voor archeologisch onderzoek die ten grondslag ligt aan het verkrijgen van een certificaat ook op universiteiten en hogescholen van toepassing (aldus de NvT BEa, p. 14/15).

De hierboven bedoelde richtlijn bestaat uit:

- 1. Beoordelingsrichtlijn 4000 Archeologie versie 4.1*
- 2. Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.1*

Deze is door de Minister aangewezen in het Besluit aanwijzing richtlijn op professionele wijze verrichten van opgravingen.

	Criteria	Indicatoren
a)	De uitvoerder werkt conform de BRL 4000.	1. Medewerkers die worden ingezet voor het uitvoeren van voorbehouden handelingen voldoen aan de opleidings- en ervaringseisen die gesteld worden aan de actoren die dergelijke handelingen mogen uitvoeren.
b)	De uitvoerder werkt conform de protocollen uit KNA 4.1.	1. De uitvoerder documenteert op een wijze die minimaal voldoet aan de eisen die daaraan gesteld worden in KNA 4.1. 2. De uitvoerder conserveert de vondsten minimaal conform de eisen die daaraan gesteld worden in de KNA 4.1. 3. De uitvoerder stelt een rapport op dat minimaal voldoet aan de eisen die daaraan gesteld worden in KNA 4.1.

Deel de resultaten en draag vondsten en documentatie over!

3 Norm

De artikelen 5.4, eerste en tweede lid, en 5.6, van de wet, zijn van overeenkomstige toepassing op de in het eerste lid bedoelde opgravingen.
(art. 2.1 lid 2 BEa)

1. Een certificaathouder meldt de aanvang van een opgraving aan Onze Minister.
2. Binnen twee weken na voltooiing van de opgraving meldt een certificaathouder aan Onze Minister de eerste bevindingen.
3. Een certificaathouder conserveert de aangetroffen archeologische vondsten en draagt deze, alsmede de daarbij behorende opgravingsdocumentatie, binnen twee jaar na voltooiing van de opgraving over aan de eigenaar.
4. Binnen twee jaar na voltooiing van een opgraving legt een certificaathouder aan Onze Minister, aan de eigenaar en aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waar de opgraving heeft plaatsgevonden het rapport, bedoeld in artikel 5.4, eerste lid, over.
5. Onze Minister kan ontheffing verlenen van de voorschriften, bedoeld in het tweede tot en met vierde lid, voor zover een certificaathouder in een geval redelijkerwijs niet in staat is aan een voorschrift te voldoen.

(art. 5.6 lid 1 t/m 5 Ew)

Toelichting: de verschillende meldingsplichten en overdracht van het rapport bevorderen de toegankelijkheid en ontsluiting van de onderzoeksgegevens. Geconserveerde en overgedragen vondsten dragen bij aan het behoud.

	Criteria	Indicatoren
a)	De aanvang van de opgraving is gemeld.	1. De melding van de aanvang van de opgraving is geregistreerd in Archis 3.
b)	De eerste bevindingen zijn gemeld.	1. De melding van de eerste bevindingen is geregistreerd in Archis 3.
c)	De vondsten zijn geconserveerd.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De vondsten zijn zodanig verpakt en worden zodanig opgeslagen dat op korte en middellange termijn geen achteruitgang van het materiaal gevreesd hoeft te worden (stabiliseren). 2. Over andere of verdergaande vormen van conservering heeft overleg plaatsgevonden met de eigenaar van de vondsten. 3. Aan de nadere afspraken met de eigenaar is uitvoering gegeven.
d)	De vondsten zijn binnen twee jaar overgedragen aan de eigenaar.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De vondsten zijn aanwezig in het depot van de eigenaar. 2. De overdracht aan de eigenaar heeft binnen twee jaar na het einde van de opgraving plaatsgevonden of zoveel later als een eventuele ontheffing toelaat.
e)	De documentatie is binnen twee jaar overgedragen aan de eigenaar.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De documentatie is aanwezig in het depot van de eigenaar. 2. De overdracht aan de eigenaar heeft binnen twee jaar na het einde van de opgraving plaatsgevonden of zoveel later als een

---

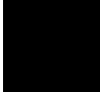
eventuele ontheffing toelaat.

---

f) Een rapport is binnen twee jaar overlegd.

1. Het rapport is geregistreerd in Archis 3.
  2. Het rapport is binnen twee jaar na het einde van de opgraving overlegd of zoveel later als een eventuele ontheffing toelaat.
-

Colofon

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed |
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16478 | 2500 BL Den Haag

www.inspectie-oe.nl

(revisie maart 2019)
december 2017